

ELŐSZÓ

A most útjára bocsátott *Tájszavak* című gyűjtemény ismeretterjesztő munka, amely a *Mutató A magyar nyelvjárások atlasza I–VI. kötetéhez* (röviden: *Mutató*) című munkából kiindulva készült. A *Mutató* egyszerűsített hangjelöléssel könyv formában adja közre *A magyar nyelvjárások atlaszának* 1262 nagyméretű térképlapján található tájnyelvi anyagot. A *Tájszavak* című gyűjtemény újdonsága anyagának elrendezése. A korábban megjelent tájszótárakban a szócikkek élén címszóként majdnem mindig egy-egy tájszó áll, melyet a tájszó magyarázata és a tájszó köznyelvi megfelelője követ. A *Tájszavak* című gyűjtemény elrendezése fordított, hiszen szócikkeinek élén egy-egy közszó áll, amit követ azoknak a tájszavaknak, szóalakoknak a sora, melyeket a tájnyelvben használnak a köznyelvi címszó helyett.

A tájszavaknak ilyen „fordított” közreadása nem példa nélküli a TINTA Könyvkiadóban. Az 1998-ban megjelent *Magyar szókincstár*, melynek alcíme *Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára*, a köznyelvi címszó mögött a rokon értelmű szavak sorában a szinonimák között számos tájszót is felsorol. Pl.:

harkály (fn) ✧ *fakopács, fakopáncs, székács* (táj), *herkály* (táj), *fakopogtató* (táj), *kéregkopogtató* (táj), *ágnemadár* (táj)

kiönt (ige) ✧ *kifolyat, kiürít, kiloccsant, kilohint* (táj), *elleyikél* (táj)

A TINTA Könyvkiadó *Értelmező szótár+* című kétkötetes kiadványa az összetett szerkezetű szócikkeiben az értelmezéseket követően, számos más információ mellett, megadja a címszó tájnyelvi megfelelőjét is. Pl.:

létra (fn) ... ✧ Táj: *lajtorja, górfá, lábító, grádics, rékja*

sántít (ige) ... ✧ Táj: *bicereg, döccent, sántál, sántorog*

Három korábban megjelent nagy magyar tájszótár

A tudományos értelemben vett nyelvjáráskutatás hazánkban is, mint más európai országokban, közel két évszázados múltra tekint vissza. Ez alatt az idő alatt szakemberek és önkéntes vállalkozók igen nagy mennyiségű nyelvi adatot gyűjtöttek össze: tájszavakat, hangtani, morfológiai példákat a területileg elkülönülő tájnyelvek jelenségeinek bemutatására.

1. A lelkes magyar gyűjtők munkájának első összegzése a Magyar Tudós Társaság ösztönzésére 1838-ban jelent meg Budán *Magyar tájszótár* címmel. Előszavában a célkitűzésekről ezt olvashatjuk: „A Magyar Tudós Társaság, mindjárt legelső nagy gyűlésekor 1831-ben februáriusban tette meg rendeléseit, alaprajzához képest, magyar tájszavak, szólásmódok, elavult szavak, magyar mesteremberek között divatozó műszavak összegyűjtése végett, hogy azok a Társaság által készítendő nagy magyar szótárba felvéssenek.” A *Magyar tájszótár* lelkes támogatója és munkatársa volt Vörösmarty Mihály is. A szótár 9500 tájszót és kifejezést tartalmaz a magyar nyelvterület majd minden részéről, de különösen jól reprezentálja a Dunántúl és a Székelyföld tájszókincsét.

2. A tájszavak gyűjtése nem állt meg a *Magyar tájszótár* 1838. évi megjelenését követően sem, ezért később szükségesnek látszott az újonnan összegyűjtött tájszavaknak ismételt rendszerezése és szótárban való közreadása. Ezt a feladatot a Magyar Tudományos Akadémia megbízásából Szinyei József szinte egyedül végezte el 16 esztendei munkával. Munkájának eredménye a *Magyar tájszótár* két vaskos kötete, amelyek 1893-ban és 1901-ben jelentek meg. (Reprint kiadásban a Nap Kiadó tette közzé 2003-ban.) Szinyei József ezekkel a szavakkal kezdi a Bevezetést: „A M. Tud. Akadémia nyelvtudományi bizottsága 1884 végén elhatározta, hogy új *Magyar Tájszótár*-t ad ki, és szerkesztésével engem bízott meg. Első teendőm a nyomtatásban megjelent népnyelvi közlemények földolgozása, vagyis a bennük foglalt tájszavak összeírása volt.” A szótár becslések szerint hozzávetőleg a két kötetben 30–35000 népies és tájszót tartalmaz.

3. Bárczi Géza vetette fel 1950-ben, hogy meg kellene alkotni újra a magyar nyelv tájszótárát. A munkálatok vontatottan elindultak B. Lőrinczy Éva főszerkesztő vezetésével. Az *Új magyar tájszótár* első kötete 1979-ben látott napvilágot az Akadémiai Kiadónál. Sajnálatos módon a szótári munkálat igen elhúzódott, és az utolsó, az 5. kötet csak 31 évvel később, 2010-ben jelent meg. (Ennek már B. Lőrinczy Éva főszerkesztő halála miatt Hosszú Ferenc volt a főszerkesztője.) Az *Új magyar tájszótár* az 1890 és 1960 közé eső időszak nyomtatott és kéziratos, nyelvjárási és néprajzi ter-

mészeti forrásaiban szétszórta, s így a tudomány számára szinte hozzáférhetetlen tájszóanyagot adja közre. Az öt kötetben gazdagon dokumentáltan hozzáférhetőleg 120 000 tájszó található.

A magyar nyelvjárások atlasza

Az *Új magyar tájszótár* munkálataival párhuzamosan, de attól függetlenül a 20. század közepén a magyar nyelvjáráskutatók nemzetközi példákat követve elhatározták, hogy az addigi szótárszerű feldolgozás helyett térképlapokon fogják ábrázolni egy-egy szó tájnyelvi változatainak földrajzi eloszlását. *A magyar nyelvjárások atlasza* (rövidítve: *Atlasz*) munkálatai az 1950-es évek elején indultak meg. Hazánkban és a szomszédos országok magyarlakta részein 396 helységet, ún. kutatópontot jelöltek ki. A kutatópontokon összegyűjtötték, hogy az előre gondosan kijelölt 1162 szónak-szóalaknak mi a tájnyelvi megfelelője. A gyűjtés a magyar nyelv szókészletbeli eltéréseinek vizsgálata mellett hangtani, morfológiai kutatásokra is irányult. Az *Atlasz* 1162 térképéből 617 lexikai, 356 morfológiai, 189 fonetikai jelzetű, ezek segítségével szókészletbeli, toldalékolási és hangtani ismereteket nyerhetünk a magyar tájnyelvről. Alapos szerkesztőmunka után hat nagy dobozban adták közre az 1162 térképlapot 1968 és 1977 között, Imre Samu és Deme László főszerkesztők vezetésével. A második világháborút követően egy nagy nyelvészgeneráció olyan kiváló egyéniségei, mint Bárczi Géza, Benkő Loránd, Deme László, Imre Samu, Kálmán Béla, Kázmér Miklós, Lőrincze Lajos, Végh József, közel két évtizedet szántak *A magyar nyelvjárások atlaszának* létrehozására.

A magyar nyelvjárások atlaszának monografikus – elsősorban hangtani – feldolgozását Imre Samu végezte el *A mai magyar nyelvjárások rendszere* című, 1971-ben megjelent könyvében. A magyar nyelvjárások szókészletbeli gazdagsága eddig nem kapott elméleti jelentőségű átfogó összegzést. Az *Atlaszban* található roppant nagy nyelvi adathalmaz további feldolgozását késleltette annak nehézkes használata. Elég, ha csak arra utalunk, hogy a hat nagyalakú doboz együttesen közel 50 kilogramm. Az utóbbi két évtizedben megindult számítógépes feldolgozása (lásd: Balogh Lajos, Kiss Gábor, 1992). Az *Atlasz* anyagának gépesítése után biztosan gondolhatjuk, hogy újabb és mélyebb feldolgozása történhet meg az elődök által összegyűjtött nyelvjárási anyagnak.

Mutató A magyar nyelvjárások atlasza I–VI. kötetéhez

Látva az *Atlasz* nehézkes használatát, Balogh Lajos és munkatársai 1980-ban közreadták nyomtatott könyvben a *Mutató a magyar nyelvjárások atlasza I–VI. kötetéhez* (rövidítve: *Mutató*) című szótmutatót. A *Mutató* segítségével megtudhatjuk, hogy egy adott tájszó, szóalak melyik címszó (hívószó) térképlapján található. Például ezt látjuk a *Mutatóban*:

lajbi 457

...

pruszlik 457

Azaz a *lajbi* és a *pruszlik* szavak a 457. térképlapon fordulnak elő, ami a *mellény* köznyelvi címszó (hívószó) tájnyelvi adatait tartalmazza. A *Mutatót* az Előszóban így jellemzik a szerzők: „A *Mutató* elsősorban arról tájékoztatja a használóját, hogy mely lexémák (alapszók, származékszók, összetételek, szószerkezetek) található meg az *Atlaszban*, arról azonban, hogy ezeknek milyen fonológiai értékű változatai vannak, már csak hozzávetőleges tájékoztatást ad.” Hozzávetőlegesen 16 000 tájszót, tájszóalakat tartalmaz a *Mutató*, amely függelékében *Nyelvtani mutatót* is közread.

A Tájszavak című gyűjtemény

A *Tájszavak* című gyűjteményünk összeállításához a *Mutató A magyar nyelvjárások atlasza I–VI. kötetéhez* kiadványt használtuk fel. A *Mutatóban* közölt anyagot elhelyeztük számítógépen, majd „megfordítottuk”, és rendeztük a térképlapok számai szerint, azaz az egyes térképlapokhoz (vagyis a térképlapok sorszámához) tartozó tájszavakat együvé gyűjtöttük. Pl. a *Mutatóban* az ábécé más-más helyén található *murok*, *pirosrépa* és *répa* szavak nálunk így egy helyre kerültek, a 413. térkép, azaz a **sárgarépa** címszó alá. Az adatokat feldolgozó, rendező számítógépes programokat Bató Margit készítette.

Az *Atlasz* kérdéseinek megfogalmazását gondosan készítették elő. Lehetőleg mindig egyértelmű, egyszavas válaszokat, legalábbis explicit kifejezéseket vártak a kérdezők az adatközlőktől. Ennek ellenére akadhatott néhány kérdés, amely nem volt teljesen egyértelmű az adatközlők számára, és így az arra válaszként adott szavak sora problematikus lehet. Úgy látjuk, hogy pl. az *élesztő* címszó (418. térképlap) adataiban az *élesztő* és a *kovász* szóval jelölt két dolog megnevezései keverednek (és így szótárunkban is). Ugyanígy mintha a *zámoly* címszó (209. térképlap) adatai között a *zámoly* és a *sámli* (kétségtelenül két igen hasonló) bútor megnevezései összekeverednének.

Anyagunkat nem a térképlapok eredeti sorrendjében közöljük, hanem az egyes térképlapok címszavait (hívószavait) ábécébe rendezve adjuk közre. Pl. *A magyar nyelvjárások atlaszának* a 246. számú térképe tartalmazza a **szakajtó** címszó tájnyelvi anyagát, nálunk az *sz* betű alatt található a **szakajtó** címszó és a hozzá tartozó tájszók sora.

A Tájszavak című gyűjtemény szócikkeinek a felépítése

kemence | 237

Mi az, amiben a kenyeret sütik?

✧ banyakályha, búbos, kályha, kufitor, kuptor, kuttor, nagykemence, siska, siskó, sütökemence

kormányvas | 128

✧ barázdafordító, barázdavetővas, deszka, ekekormány, ekeszárnya, karmány, kormány, kormánydeszka, kormánylap, kormánylemez, kormánytábla

Lásd az *eke* rajzát az *ekefej* szónál!

A magyar nyelvjárások atlaszának egy-egy címszavát (hívószavát) vastag betűvel kiemelve adjuk közre: **kemence**. A címszótól függőleges vonallal elválasztott szám megmutatja, hogy az adott címszó *A magyar nyelvjárások atlaszának* hányadik térképlapján található. Tehát a **kemence** tájnyelvi anyaga az *Atlaszban* a 237. számú térképen van közreadva. Dőlten szedve közöljük azt a kérdést, melyet az *Atlasz* anyagának a gyűjtői használtak a kikérdezés során. Természetesen a kérdést csak akkor adjuk közre, ha azt az *Atlaszban* közölték. Új sorban, ✧ jellel bevezetve adjuk közre a címszó tájnyelvi megfelelőit ábécérendben. Mint már említettük, a tájnyelvi megfelelőket a *Mutató* és nem az *Atlasz* anyagából gyűjtöttük össze. A *Mutató* összeállítói elsősorban a lexikai variánsokat vették föl kiadványukba, és azokat is egyszerűsített hangjelöléssel közlik, a térképlap címszavának (hívószavának) csupán hangtani, fonetikai szóvariánsait kihagyták a *Mutatóból*. Éppen ezért a mi *Tájszavak* című gyűjteményünk is egy-egy adott címszónak elsősorban a lexikai variánsait tartalmazza.

Az *Atlasz* jó néhány esetben a címszóhoz (hívószóhoz) magyarázó ábrát, rajzot közöl. Az *Atlasz* ábráit mi is közreadjuk, legtöbbször a címszó mellett. Néhány esetben egy ábra több címszóhoz is illusztrációul szolgál (pl.: *járom, eke, kerék, szekéroldal*). Ebben az esetben Lásd szóval bevezetve hívjuk fel az olvasó figyelmét arra a helyre, ahol szemléltetve van az adott címszó. Pl.: a **kiskacs** címszónál: Lásd a *kasza* rajzát a *nyél* szónál!

Gyűjteményünk jellegénél fogva nem tünteti fel, hogy az egyes nyelvjárási szavak, szóalakok melyik kutatópontról (kutatópontokról) származnak, azaz területi információt (akárcsak a *Mutató*) nem tartalmaz. Az adatok földrajzi, területi eloszlása után érdeklődőnek vissza kell nyúlnia az *Atlaszhoz*.

A *Tájszavak* című gyűjtemény főbb adatai

A *Tájszavak* című gyűjtemény *A magyar nyelvjárások atlaszának* 1162 térképlapjának 956 lapjáról 13 590 adatot tartalmaz. Az adatok között vannak tájszavak (pl.: *fentőkarika*, *kígyólepke*, *ponyinka*), és vannak olyan szóalakok, melyek a tájnyelvben használatosak (pl.: *birónott*, *ökrökék*, *Sándorni*). Így gyűjteményünkben átlagosan egy címszóhoz 13-14 tájnyelvi adat tartozik.

A legtöbb tájnyelvi adata az alábbi 25 címszónak van, a címszó után álló szám a tájnyelvi adatok számát mutatja:

tuskó [a kukoricáé] 130; *krumplinúdl* 127; *lubickol* 113; *szár* [a kukoricáé; ha a marha lerágtá] 103; *pufók* 103; *katicabogár* 101; *az oldal felső fája* 101; *az oldal alsó fája* 101; *kákabuzogány* 96; *szítál* [az eső] 96; *nagyanya* 83; *lebernyeg* 80; *bodobács* 79; *pisze* 77; *falánk* 76; *ádámcsutka* 76; *fanyellű bicska* 76; *csimasz* 74; *kaparék* 74; *cicerél* 73; *tövisszűrő gébics* 71; *agykarika* [széles] 59; *búbos banka* 57; *melles kötény* 54; *sűrkevarjú* 54.

A *Tájszavak* című gyűjteményből kimaradtak annak a 206 térképlapnak az adatai, melyek csak hangtani információval szolgálnak és nem tartalmaznak lexikai (szókészletbeli) és szóragozási-toldalékolási (morfológiai) variánsokat. A *Tájszavak* gyűjteményből kimaradt térképlapok címszavai ábécérendben a következők, a szám a térképlap sorszáma:

ablaka 1106; *ablakot* 1105; *ad* 830; *addig* 748; *adom* 829; *aki* 733; *akkor* 751; *almába* 89; *alszom* 789; *aludjatok* 794; *apját* 1140; *árpa* 1; *asztal* 1071; *asztalhoz* 1075; *asztalnál* 1073; *asztalon* 1076; *asztaltól* 1074; *az asztalról* 1072; *be van fogva* 922; *birsalma* 90; *bogár* 1035; *bogarat* 1036; *bokor* 945; *bolond* 723; *bőre* 1149; *büdös* 713; *bűnös* 692; *csepeg* 874; *cseresznye* 95; *csizma* 449; *csoda* 936; *csődör* 315; *csősz* 949; *csukva* 919; *csütörtök* 656; *derék* [ember] 722; *drót* 943; *egészséges* 711; *egyél* 808; *elteszem* 813; *emel* 880; *énekel* 879; *enném* [tárgyas] 806; *erdeje* 991; *erdő* 990; *Erzsiékhez* 1125; *este* 1061; *estétől reggelig* 1063; *fa* 1054; *fáért* 1055; *fáig* 1057; *fájuk* 1058; *falu* 981; *faluk* 982; *farka* 1144; *fáról* 1056; *fél* 660; *festék* 941; *fokhagyma* 62; *fűrő* 267; *füle* 1148; *fülödnél* 846; *gyomrát* 1151; *gyorsan* 742; *harminc* 681; *három* 666; *hat* 671; *házba* 1101; *házból* 1102; *hét* 672; *hét* 1022; *héten* 1024; *hetenként* 1025; *hetes* 674; *hetes* 1023; *hívni* 916; *hús* 678; *húszas* 680; *húszat* 679; *idén* 741; *idő* 944; *ilyen* 734; *ingét* 1083; *irjon* 906; *ismerős*

717; *iszom* [tárgyas] 796; *jászol* 1016; *java* 1143; *jó* 699; *jönne* 785; *jönnek* 783; *jövök* 780; *kapa* 275; *kapál* 881; *kasza* 278; *kedd* 654; *kenyér* 1029; *kenyeret* 1030; *kerék* 157; *kertbe* 1111; *kertben* 1110; *kertből* 1109; *kertetek* 1113; *kertjük* 1114; *kertünk* 1112; *keserű* 696; *két* 664; *kettő* 665; *kifizetik* 895; *kilenc* 676; *király* 933; *koporsó* 934; *korpa* 419; *könyök* 505; *könyörög* 873; *köszönöm* 868; *lába* 1120; *lábam* 1118; *lábszár* 519; *lélek* 1020; *lelkem* 1021; *lovaink* 965; *lyuk* 939; *madár* 1031; *máj* 426; *mandula* 99; *meg fogom verni* 837; *megesküsznek* 894; *megver* 835; *mellé* 764; *mennek* 774; *merre* 747; *Mihály* 1087; *Mihályé* 1089; *Mihálytól* 1088; *mikor* 752; *minket* 726; *mögé* 765; *műhely* 931; *ne* 768; *négy* 668; *nyolc* 675; *nyomjuk* 893; *okos* 706; *olyan* 735; *ökor* 998; *ökröt* 999; *ökrötök* 1001; *ökrünk* 1000; *ördög* 935; *örizte* 839; *örzi* 838; *öt* 669; *péntek* 657; *pünkösdi* 1108; *püspök* 932; *rajk* 905; *reggel* 1064; *reték* 61; *rini* 918; *rokon* 1069; *rokonok* 1070; *rólam* 759; *róza* 122; *savanyú* 695; *selyem* 1007; *selymet* 1008; *szégyenli* 887; *szekér* 1040; *szekéren* 1042; *szekeret* 1041; *szekérre* 1043; *szép* 682; *szépen* 685; *szíve* 1138; *szó* 966; *szombat* 658; *szomorú* 689; *tanúsa* 862; *tégla* 195; *tehén* 1038; *tehenet* 1039; *terű* 978; *testvérét* 1154; *tetves* 980; *tíz* 677; *torma* 63; *tövestül* 1133; *üzen* 872; *vályog* 1156; *vasárnap* 659; *vászon* 440; *vér* 954; *virrasztó* 1158; *visz* 811; *víz* 1051; *vízi* 1053; *vödröt* 1006; *vőfély* 960; *vője* 1146; *zab* 5; *zárva* 920; *zöld* 715; *zsebe* 1150; *zsúp* 189.

A magyar nyelvjárások atlaszának a címszavait (hívószavait) úgy állították össze, hogy a hangtani (fonetikai) és a szóképzéssel (lexikai) különbségek feltérképezése mellett információval szolgáljanak bizonyos ragozási (morfológiai) nyelvjárásias jelenségekről is. A *Tájszavak* című gyűjteményünk ha nem is teljeskörűen, de tükrözi ezt, a következő 152 ragozott-toldalékolt címszó szerepel benne:

Ige: *adhatjuk, adja, adjátok, adta; alszom, aludjam, aludjék, aludt; bepereltük volna; beszélsz, beszéltem; elment; ennék, enném, eszel, ettél, ettem, evett; felvennék, felvette; fürödtem, fürösztí; hazamennénk; hívnak, hívsz, hívtad; innám, innék, iszom, ivott; jössz, jöttek, jövök; kenem, kensz; kötné, kötnénk; lementem; lőnél, lősz, lőttem, lövök; megyek, megyünk, mentek, mész; mondanak, mondanák, mondasz, mondja; néztél; nyomjuk; őriztek, őrizték, őriztettek; rajk; rina, ritt, rittam; segítetek; sepertem; tolnám; ütötte; vagyok; vinnénk, viszel.*

Főnév: *apjái; bíróhoz; bírónál, bírótól; borja, borjas, borjút; derekadat; disznóitok, disznója, disznójuk, disznónak; fejem; Ferenchez, Ferenchnél; füvet; gyökere; gyűrűje; hamuval; húgom; húsvétkor, húsvétra; jászlak; késsel; kezébe, kézzel; körték, körtét; kövek, kövel, köves; kulcsot; lábadat, lábbal; lécet; levele; lova, lovad, lovaim, lovaink; madarai, mada-*

rat, madarunk; méhei, méhek; nyelve; odút; öccsée, öcsém, ökreink; ökreik, ökreitek; pénzért; pünkösdkor; ruháját; Sándoréknál, Sándoréktól, Sándorokhoz; sarat; széken, székhez; szemet; szíviük; talpat, talpát; taraja; tejből, tejet; terhet; tüzet, tűzhöz; üvegje.

Névmás: *azok; hozzánk; mieink; őket; rólam, róluk; titeket; tőle, tőletek.*

Egyéb: *beljebb, belőle, belül; hetet.*

A *Tájszavak* című gyűjtemény célja

A magyar nyelvjárások atlaszában összegyűjtött nyelvi anyag egy mára szinte eltűnt paraszti-gazdálkodó világ lenyomata. Korunk gyermekének már gyakran ismeretlenül csengenek az *áspa, borona, járom, kapca, kéve, tiloló* stb. szavak. Ezért a *Tájszavak* gyűjtemény egyrészt a benne közölt rajzokkal bizonyos mértékig ismerteti is a letűnt paraszti-gazdálkodó korunk ezeket a ma már a mindennapokban nem használt tárgyait, eszközeit. Másrészt a gyűjteményünk megmutatja, hogy egy-egy köznyelvi szónak milyen tájnyelvi változatai élnek, illetve éltek nyelvünkben. Pl.:

egres: *biszke, büszke, füge, kösméte, tüskésszőlő* stb.

vakondok: *güzü, hörcsög, kuzán, pocok, vakhöncsök, vakondék* stb.

Globalizálódó, uniformizálódó világunkban szellemi csemege a Kárpát-medencei magyar nyelv (hajdani) szókincsbeli sokszínűségére, gazdagságára való rácsodálkozás.

Célunk, hogy a *Tájszavak* című, most közreadott gyűjtemény ismételten ráirányítsa a figyelmet *A magyar nyelvjárások atlaszának* gazdag anyagára, és kedvet ébresszen a táj- és népnyelv, illetve a nyelvjárások vizsgálatához.

Végezetül hálás szívvel köszönetet mondunk mindazoknak, akik önzetlen szívvel, nagy szakértelemmel létrehozták a magyar nyelvtudomány egyik legjelentősebb művét: *A magyar nyelvjárások atlaszát.*

Kiss Gábor

Irodalom

- A magyar nyelvjárások atlasza.* Az anyagot gyűjtötte a Magyar Nyelvatlasz munkaközössége: BENKŐ LORÁND, DEME LÁSZLÓ, IMRE SAMU, KÁLMÁN BÉLA, KÁZMÉR MIKLÓS, KERESZTES KÁLMÁN, LŐRINCZE LAJOS, VÉGH JÓZSEF. A munkaközösség elnöke: BÁRCZI GÉZA. Szerkesztette: DEME LÁSZLÓ, IMRE SAMU. Budapest, Akadémiai Kiadó, 1968–1977.
- BALOGH LAJOS – DEME LÁSZLÓ – IMRE SAMU (állította össze): *Mutató A magyar nyelvjárások atlasza I–VI. kötetéhez.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1980.
- BALOGH LAJOS – KISS G. GÁBOR: *A magyar nyelvjárások atlaszának számítógépes feldolgozása.* In: Társadalmi és területi változatok a magyar nyelvben. 1–17. oldal. Szerk.: KONTRA MIKLÓS. Budapest, A Magyar Tudományos Akadémia Nyelvtudományi Intézete, 1992.
- BÁRCZI GÉZA: *A Magyar nyelvatlasz előkészítése.* A Magyar Nyelvatlasz Munkálatai I. Kiadja a Magyar Nyelvatlasz Bizottság a Gróf Teleki Pál Tudományos Intézet Támogatásával, Budapest, 1944. [Különlenyomat a Magyarságtudományi Intézet Évkönyvének I. (1942) kötetéből]
- DEME LÁSZLÓ: *Nyelvatlaszunk funkciója és további problémái.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1956.
- EÖRY VILMA (főszerkesztő): *Értelmező szótár+. Értelmezések, példamondatok, ellentétek, szólások, közmondások, etimológiák, nyelvhasználati tanácsok és fogalomköri csoportok.* [A fogalomköri csoportosítást és a gyakorisági mutatót összeállította: KISS GÁBOR] I–II. Budapest, TINTA Könyvkiadó, 2007.
- IMRE SAMU: *A mai magyar nyelvjárások rendszere.* Budapest, Akadémiai Kiadó, 1971.
- KISS GÁBOR: *Magyar szókincstár. Rokon értelmű szavak, szólások és ellentétek szótára.* Budapest, TINTA Könyvkiadó, 1998.
- KISS JENŐ (szerkesztette): *Magyar dialektológia.* Budapest, Osiris, 2001.
- B. LŐRINCZY ÉVA (főszerkesztő, [Az 5. kötet főszerkesztője: Hosszú Ferenc]): *Új magyar tájszótár.* I–V. (A–Zs) Budapest, Akadémiai Kiadó, 1979–2010.
- Magyar tájszótár.* Kiadta a Magyar Tudós Társaság. [Előszó: Döbrentei Gábor, Utóirat: Schedel Ferenc] Buda, 1838.
- SZINNYEI JÓZSEF: *Magyar tájszótár.* I–II. Budapest, Hornyánszky Viktor kiadása, 1893–1901.